

GYÓGYSZERÉSZETTÖRTÉNETI KÖZLEMÉNYEK

Gyógyszerészet 50. 428–432. 2006.

Baranyai gyógyszerészcsalád A Kiegyezéstől a Brantner – Koncz Műemlékházig I. rész

Dr. Brantner Antal

A szerző apja *Brantner Antal* és nagybátyja *Brantner Ottó* gyógyszerészek voltak. Apja gyógyszerertárat alapított Lakócsa (1934), és fiókgyógyszerertárat Drávafok (1936) községekben. Anyai ágon dédapja *Jeney József* Mórton és Körmenten, anyai nagyapja *Jeney Béla* Siklóson volt gyógyszerész. Másik anyai ágon *Holmik Ferenc* dédapja vásárolta meg Baranya 5. legrégebbi gyógyszerertárat Siklóson, és újította azt fel a Kiegyezést követően. A rokon *Antal Gyula* 1895-ben létesítette a 6. gyógyszerertárat Pécsen. *Brantner Ottóné Imre Klára* tulajdonába került a privatizáció során Baranya legrégebbi gyógyszerertára a pécsi Szerecsen patika, a patika-múzeummal együtt.

Szentlőrincen a család ún. Brantner-Koncz Műemlékházában létesült egy gyógyszerészettörténeti gyűjtemény, zömében könyv és folyóirat, számos tárgyi anyaggal és dokumentummal. A Műemlékház – mint egykori tisztartói lak – 1985 óta agrártörténeti műemlék, benne a család múlt századelő polgári lakáskultúráját reprezentáló lakóterrel, gazdag családi könyvtárral. Az épületet és a gyűjteményt mára hivatalos múzeummá nyilvánították, amit a „Szentlőrinci Brantner-Koncz műemlék-ház” múzeumi működését támogató alapítvány” működtet.

* * *

Egy gyógyszerész családnál mi sem természetesebb, mint hogy a gyógyszerertár-tulajdonos fiú apja örökébe lép. Így volt ez nálunk is. A ciszterci rend pécsi gimnáziumában eltöltött nyolc év után, az érettségét követően 1947 nyarán jó apám felvitt Budapestre, hogy bemutasson régi egyetemi ismerőseinek. Akkor még nem volt felvételi vizsga és a „Karközi Bizottság” hatáskörébe tartozott az egyetemre gyógyszerésznek jelentkezők felvétele. Apám először *Schulek Elemér* professzorhoz vitt el a Bartók Béla úti lakására, majd a botanikus kertben kerestük fel *Gimesi Nándor* ciszterci rendi szerzetest, a botanika professzorát. Őt követte *Sárány Sándor* növénytan professzornál tett látogatásunk a Lónyay utcai lakásán, majd *Lipták Pált* a Gyógynövény és Drogismereti Intézet professzorát látogattuk meg, aki az Intézetben lakott, mivel az ostrom során a lakását lebombázták. Az Egyetemi Gyógyszerertár vezetőjéhez *Csipke Zoltán* professzorhoz régi barátság fűzte apámat. Legemlékezetesebb volt a *Mozsonyi Sándor* professzorral való találkozásunk a Högyes Endre utcai Intézetben. *Mozsonyi* professzor apja református lelkész volt a Somogy megyei Kadarkúton, amely község nem messze feküdt Kaposvártól, ahová a fiatal *Mozsonyi Sándor* még az I. Világháború előtt gyakran bejárt, és ahol többször részesült a *Brantner* család vendégszeretetében (az akkor még jómódú *Brantner* család

1. ábra: A Brantner-Koncz Műemlékház

2. ábra: Brantner Antal gyógyszerész, a szerző édesapja 1917-ben

3. ábra: Jeney Béla gyógyszerész, a szerző nagyapja

4. ábra: Brantner Ottó gyógyszerész 1915-ben, a szerző nagybátyja

„nagy házat” vitt a Honvéd utcában). Akkoriban apám nővére – nagynéném – *Brantner Majda* sportkedvelő, széles körben ismert, eladósorban lévő csinos lány volt, Nagyvárad közelében fekvő jelentős földbirtok háttérrel. Ezen bemutatkozások közrejátszhattak abban, hogy 1947 őszén elkezdhettem az egyetemi éveimet, aminek egyik szakasza 1952-ben a gyógyszerészeti diplomám átvételével fejeződött be.

* * *

Édesapám „jobb híján” lett gyógyszerész, akkor még érettségi nélkül mehetett a pályára. Apja

5. ábra: Petrách József gyógyszerész és felesége, a dédszülő Szax Antónia és családja. A középső gyermek Holmik Aranka, a szerző nagyanyja

Ypszilanti herceg Somogy megyei birtokán volt tisztartó, 1905-ben fiatalon hunyt el. Özvegye (nagyanyám) öt gyermekével a pusztáról Kaposvárra költözött, ahol magántanulóként végezték gyermekei az elemi iskolát, majd a hat gimnáziumot. A család jóban volt *Babocsay Kálmán* kaposvári gyógyszerész-tulajdonossal, aki felajánlotta nagyanyámnak, hogy *Ottó*, majd *Antal* fiát gyógyszerésztárába felveszi gyakornoknak. Közben *Brantner Majdát* nőül vette *Koncz Miklós* szentlőrinci szolgabíró, a mohácsi ügyvéd fia. Így a család átköltözött Szentlőrincre, lakásul az Esterházy hercegségtől bérbe vették a tisztartó lakot, ami mára már agrártörténeti műemlék: a Brantner-Koncz Műemlékház, ami 2003 óta hivatalos múzeum. Az épület 1976 óta van tulajdonomban és 1985-ben került műemléki védetség alá.

6. ábra: Antal Gyula gyógyszerész

7. ábra: Holmik Ferenc gyógyszerész, a szerző dédapja feleségével Szax Antóniával

A két Brantner fiú (apám és nagybátyám) 3 gyakor-noki év után sikerrel tette le Budapesten a gyakor-noki vizsgát, majd – már mint „paszományosok” – vonultak be frontszolgálatra az I. Világháborúba, és ott mint gyógyszerészek tevékenykedtek a háború befejeztéig. Az egyetemet csak a háború után végezhették el, majd mint diplomás gyógyszerészek segédeskedtek Somogyban, Tolnában és Baranyában.

Édesapám így került Siklóra az Antal Gyula vezet-te, „Gyógyszertár a Szentlélekhez” című gyógyszertár-ba, majd nőül vette Antal Gyula családjából édesanyá-mat, Jeney Leontint. Édesanyám apja (Jeney Béla nagyapám) gyógyszerész volt Siklóson, majd Mohá-cson, édesanyám nagyapja (Jeney József dédapám) körmendi, majd móri gyógyszerész volt. Jeney nagy-apám leánytestvére szombathelyi gyógyszerészhez ment férjhez.

* * *

A siklósi gyógyszertárat anyai dédapám Holmik Fe-renc gyógyszerész vette meg még a Kiegyezés előtt Nyers gyógyszerésztől. A reáljogú patikát 1805-ben Baranya megye 5. legrégebbi gyógyszertáraként alapí-tották. Dédapám a gyógyszertárat a Kiegyezést követő-en, az I. Magyar Gyógyszerkönyv megjelenésére való tekintettel felújította.

Érdekes történelmi dokumentum az officina egyik fiókjába elrejtett, a patika felújításával kapcsolatos raj-

8. ábra: Jeney József gyógyszerész, a szerző dédapja és felesége

zos, írásos feljegyzés, amit az officina bútorzatát készí-tő asztalosmester rejtett el oda. A rajzos rész a bútorza-tot ábrázolja, az írás a következő történelmi esemé-nyről tudósít: „Az 1848-as magyar forradalom menekült-je, 51 emberrel szöktem Világostúl és menekülés után szolgáltam az törökök 4 és ½ esztendeig mint lovas ka-pitány. 30 éves koromban tanultam az asztalos-ságot az Szebasztopoli verekedés vagy az Krimiai háború után. Kegyelmet kaptam Ferencz Jóska koronázásakor 1868-ban és ezen Gyógy Tárt építettem 1872 augusztus 28 dikán 900.50 forintért. Berko Lajos volt Honvéd Százados 1848-ban.” „Menekültek voltak: Klapka, Sréter, Pulczki, Mészáros. Mikor volt háború akkor ve-rekedtünk, mikor csend volt, akkor dolgoztunk. Szol-gáltam 4 évet az Töröknek, Amerikában 2 évet, Brüss-zelben 1 ½ évet, Siciliában, Lombard és Tuskánában, meg Holstein Dánság és a Velenczei háborút végeztem, utolsó voltam Klapka tábornokkal az Porosz háború-ban, Cseh országban. Én Berko Lajos ki ezen Gyógy Tárat csináltam, tanultam Brüsszelben 1 ½ évig 30 éves koromban. Honvéd Kapitány.”

* * *

Az I. Magyar Gyógyszerkönyv megjelenésével egy időben bontakozott ki a hazai üzemi gyógyszergyártás. Ezzel kapcsolatos az alakuló gyógyszeripar támogatá-sára kibocsátott kötvény. Ebből maradt rám a Holmik Ferenc dédapám által vásárolt 200 forintos kötvény magyar és német nyelvű szöveggel.

Holmik dédapám korán elhunyt. A patika reáljogú volt, így az özvegy megtarthatta azt tulajdonának és a

13. ábra: A pécsi Szerecsen Gyógyszertár officinája

Édesapám 1926-ban nősült be *Antal Gyula* családjába, nőül véve édesanyámat, *Jeney Leontint*. Ki nem mondva, a házassággal esély volt arra, hogy idővel talán még patikához is hozzájuthat. 1932-ben *Antal Gyula* meghalt. A patikát már adósság terhelte és az özvegye azt bérbe adta. Családunkban már két fiú gyerek van (*Ottó* és *Antal*). Apám drogériát nyitott, hogy eltartsa családját (1932–1933). További megoldást keresve 1934-ben egy Somogy megyei, vasútállomás nélküli, Dráva melletti kis horvát faluban, egy két ablakos parasztházban megalapította a Páduai Szent Antal gyógyszertárat. A berendezés egy részét a már „kiselejtezett” siklói patika edényeiből hozta össze. Közben *István* öcsémel bővült a család és mi társbérletben laktunk egy parasztsaláddal. Két évre rá, Lakócsától hat kilométerre, Drávafokon a már vasútállomással rendelkező 600 lelkes ormánsági községben apám megalapította a „Jézus Szíve” elnevezésű fiókgyógyszertárát. Ehhez jelentős kölcsönt vett fel a szigetvári takarékpénztártól. A lakócsai gyógyszertár vezetését testvére *Brantner Ottó* gyógyszerész vette át, aki haláláig (1952) aggregényként élte szerény,

de hangulatos életét a laboratóriumban kialakított lakótérben.

* * *

A drávafoki gyógyszertár családunk megélhetéséhez szintén szerény anyagi feltételeket biztosított, így problémás volt a három fiú (*Ottó*, *Antal* és *István*) taníttatása (gimnázium Pécsen). Az államosítást 1950-ben büntetesként éltük át. Keservvel-kínal szerzett családi otthonunkat el kellett hagyni. *Brantner Ottó* nagybátyámat meghagyták Lakócsán, de a patikát évekre rá megszüntették, a patika standedényeit a kaposvári központba vitték, majd onnan a patikamúzeumba került. Édesapámat Kalocsára a Szent István gyógyszertárba, majd tovább Bácsa községbe helyezték át, ahol 1957-ben el is hunyt. Édesanyám özvegyként jó ideig nem kapott támogatást, mivel apámnak nem volt meg a nyugdíjhoz az akkori feltételek szerint előírt 10 év munkaviszonya. Édesanyámnak el kellett hagyni a gyógyszertári hivatali lakást, majd a plébánia biztosított számára a zárdában átmeneti menedéket.

* * *

A gyógyszerészi diplomát 1952-ben vettem kézhez, de a minisztérium hozzájárulásával, mint bölcsész vegyész a Természettudományi Karon folytathattam az egyetemi tanulmányaimat, amit 1955-ben fejeztem be. Az Orvostudományi Egyetem Gyógyszerésztudományi Kar Gyógyszerészi Kémiai Intézetébe kerültem, a *Végh Antal* professzor vezette Intézetbe.

Brantner Ottó bátyám 1954-ben vette kézhez az orvosi diplomáját a pécsi egyetemen. Idővel a szegedi születésű *Imre Klára* gyógyszerész lett a felesége, aki a Baranya Megyei Gyógyszertári Központban dolgozott és a rendszerváltás után ő privatizálta a Sipőcz ill. Szerecsen patikát, a megye legrégebbi gyógyszertárát. A patikához a reprezentatív gyógyszerésztörténeti gyűjtemény (a „patikamúzeum”) is hozzá tartozott: ott volt elhelyezve családunk gyógyszerészi múltjával kapcsolatos számos tárgyi emlék, dokumentum.

A. Brantner: *Pharmacist family from Baranya county. From 1867 (the formation of the Austro-Hungary Monarchy) till the Brantner – Koncz Monument House.*

A szerző címe: Budapest, Kerepesi út 38. – 1148